

Sproggavens bogfolder til

Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved

Velegnet til børn med en sproglig udvikling svarende til 2-3 år

Bag om bogfolderen

I Fredensborg Kommune ønsker vi at styrke alle børn i at udvikle gode og alderssvarende literacy-kompetencer. Derfor har vi igangsat Sproggaven.

Dette er én af de i alt 13 bogfoldere, der er udarbejdet i Sproggaven. Heri kan du læse om, hvordan man arbejder med "udvidet dialogisk læsning" af børnebogen *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved*.

Denne bogfolder er udarbejdet af pædagoger i Børnehusene Fredensborg i samarbejde med læsekon-sulent Marianne Aaen Thorsen og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning.

Bogfolderen henvender sig til pædagoger og andre, der arbejder med Sproggaven og 0-6-årige børns udvikling af sprog- og literacy-færdigheder.

Hent de 13 bogfoldere – og Sproggavens øvrige materialer – på:

Fredensborg Kommunes
hjemmeside
www.fredensborg.dk

Nationalt Videncenter for Læsnings
hjemmeside
www.videnomlaesning.dk

Illustrationer: Anne Pedersen.
Layout: Nanna Madsen.

Udgivet af Center for Skole og
Dagtilbud, Fredensborg Kommune.

Tak til forlaget Høst & Søn og illustratør Wolf Erlbruch, som venligst har givet tilladelse til at anvende forsidebilledet fra bogen *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved* (2002).

Henvendelser vedr. bogfolderens indhold: læsekon-sulent Marianne Aaen Thorsen, tlf.: 7256 2277, e-mail: mtho@fredensborg.dk

Henvendelser vedr. projekt Sproggaven: Pædagogisk konsulent Susanne Søholt, tlf. 7256 5551, e-mail: suss@fredensborg.dk

Pædagogisk konsulent Lotte Mosbæk, tlf. 7256 2287, e-mail: lomo@fredensborg.dk

Læs bogfolderen grundigt

Denne bogfolder giver dig inspiration til, hvordan du kan arbejde med udvidet dialogisk læsning af børnebogen *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved*.

Du kan læse om:

- Hvad du skal vide, inden du går i gang
- De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- De 10 fokusord til bogen
- Dialog om bogen samt literacy-fremmende aktiviteter
- Forældresamarbejde.

Læs bogfolderen grundigt, inden du går i gang med den udvidede dialogiske læsning.

Du kan også bruge den som opslagsbog, hvis du har brug for inspiration til dit sprogarbejde.

Hent mere viden og inspiration til dit arbejde i Sproggaven - *Håndbog i udvidet dialogisk læsning* (se Sproggavens materialer sidst i folderen).

Vi opfordrer til, at det pædagogiske personale med jævne mellemrum sammen reflekterer over arbejdet med Sproggaven. [Sproggavens skema over børns sproglige udvikling](#) kan anvendes i disse drøftelser.

Det er også en god idé sammen at reflektere over, hvordan I kan udvikle et sprogligt udviklende læringsmiljø i dagtilbuddet, der styrker det enkelte barns literacy-udvikling bedst muligt.

Indhold

Bag om bogfolderen.....	2
Læs bogfolderen grundigt.....	3
Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre.....	5
Før du går i gang.....	6
De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg	7
Fase 1: Læs og lyt.....	7
Fase 2: Læs og snak	8
Fase 3: Læs og leg.....	8
De 10 fokusord.....	9
Fokusord til Læs og lyt	9
Fokusord til Læs og snak	10
Fokusord til Læs og leg.....	11
Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord.....	12
Støt børnenes udtale og forståelse	13
Gruppering af fokusord.....	13
Den sprogdvklende dialog	14
Lukkede spørgsmål	15
Åbne og halvåbne spørgsmål.....	15
Literacy-fremmende aktiviteter.....	16
Vælg og tilpas en aktivitet under hver overskrift	17
Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd	17
Aktiviteter, der styrker lydlig opmærksomhed	18
Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd.....	18
Aktiviteter med krop og bevægelse	18
Aktiviteter med digitale medier.....	19
Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer.....	19
Kreative aktiviteter og udtryksformer	20
Samarbejde med forældrene	21
Bogkuffert	22
Lad forældrene følge med i arbejdet.....	22
Sproggavens materialer	24

Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre

Stærke sproglige kompetencer har afgørende betydning for børns muligheder for at udvikle sig personligt, socialt og læringsmæssigt. Både i dagtilbuddet, i skolen og senere i livet.

Der er påvist sammenhæng mellem størrelsen af et barns ordforråd i 0-6-års alderen og dets faglige udvikling gennem hele skoleforløbet. Ligeledes har det betydning, at et barn tidligt lærer at kommunikere og udtrykke sig. Enten ved at tegne, bruge symboler eller skrive kruseduller og bogstaver.

Det siger næsten sig selv, at sprogarbejdet i dagtilbud skal være et højt prioriteret område. Det er det i Fredensborg Kommune, og derfor har vi udviklet Sproggaven.

Sproggaven er en gave til børn, pædagoger og forældre.

I sin kerne består den af en håndbog, 13 børnebøger og 13 bogfoldere, der introducerer til metoden udvidet dialogisk læsning. Ud over det er der udviklet en lang række øvrige materialer og pædagogiske tiltag i institutioner, der understøtter arbejdet med Sproggaven.

I udvidet dialogisk læsning er:

- der tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- fokusord nøje udvalgt ud fra en teori om børns sproglige udvikling
- den dialogiske læsning udvidet med lege og aktiviteter.

Materialet er udviklet i et samarbejde mellem pædagoger og ledere fra kommunens dagtilbud samt konsulenter fra Center for Skole og Dagtilbud. Nationalt Videncenter for Læsning har ydet konsulentbistand.

Før du går i gang

Om bogen

En morgen lander der en lort lige midt på muldvarpens hoved. "Hvem er det, der har lavet lort på mit hoved?" spørger muldvarpen og drager ud i verden for at løse mysteriet. Her møder den en due, en hest, en hare og mange andre dyr og spørger dem, om de mon er lortens ejermand? Til sidst møder muldvarpen synderen: hunden Hans-Henrik og tager sin egen stille hævn.

På en lun og humoristisk måde giver bogen børnene mulighed for at lære om dyrs lorte og for at identificere sig med de følelser, muldvarpen har.

Tilpas sprogarbejdet til din børnegruppe

Tilpas sprogarbejdet med *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved* til din børnegruppe. I *Sproggaven – håndbog i udvidet dialogisk læsning* kan du hente viden og inspiration til det.

Som i alt pædagogisk arbejde er det vigtigt, at du som voksen er bevidst om din betydning for og indvirkning på det pædagogiske

læringsmiljø. Samspil og relationer mellem børn og voksen og børnene imellem er med til at understøtte et rigt sprogligt miljø.

Planlæg den udvidede dialogiske læsning:

- Læs bogen selv og øv dig i at læse den op med indlevelse og tydelig udtale
- Understreg fokusordene
- Planlæg dine spørgsmål
- Vælg aktiviteter (se under Literacy-fremmende aktiviteter)
- Vær opmærksom på, at nogle af aktiviteterne kræver genstande. Find og medbring disse.

De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg

Fase 1: Læs og lyt

1. Tal med børnene om, hvordan bogen skal vende rigtigt, for at man kan læse i den. Lad børnene bladre i bogen, se billederne og forsiden og gætte på handlingen ud fra billederne og forsiden.
2. Læs historien højt for børnene, så de får en god forståelse af handlingen. Vis børnene, at du starter med at læse fra øverste venstre hjørne.
3. Bagefter kan I tale kort om handlingen, og du kan tage fat på de første fokusord (se De 10 fokusord).

Fase 2: Læs og snak

1. Spørg børnene, hvad de kan huske fra historien.
2. Læs bogen op, men stop op flere steder for at inddrage børnene i en dialog. Her kan du have planlagt, hvilke spørgsmål du kan stille (se Den sprogdviklende dialog).
3. Arbejd med de næste fokusord.

Fase 3: Læs og leg

1. Lad børnene skiftes til at fortælle handlingen i bogen. Du kan bede børnene fortælle ud fra billederne i bogen, og du kan guide dem med spørgsmål.
2. Lad børnene fortælle, hvad de synes om bogen.
3. Arbejd med de sidste fokusord til bogen.
4. Igangsæt lege og aktiviteter til at styrke børnenes literacy-kompetencer. Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift (se Literacy-fremmende aktiviteter).

De 10 fokusord

De 10 fokusord, der er udvalgt til arbejdet med *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved*, er listet nedenfor.

Ordene er fordelt på oplæsningens tre faser (Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg). Ved at arbejde med få ord ad gangen får børnene langt bedre mulighed for at tilegne sig ordene, end hvis de skulle lære alle fokusordene på én gang.

Ordene præsenteres sammen med en række forslag til, hvordan man kan arbejde med dem. Hvis din børnegruppe har gavn af at lave aktiviteter med nogle af fokusordene, inden de hører

historien første gang, så kan I gøre det.

Fokusord til Læs og lyt

1. MULDVARP

Lad børnene lege og røre ved legetøjsmuldvarpen. Spørg dem, om de ved, hvad det er for et dyr. Tal om, hvad muldvarpens næse hedder. Spørg børnene, om de har set en rigtig muldvarp og bed dem fortælle, hvilken farve den har. I kan finde billeder af en muldvarp på iPad'en og også gerne billeder af muldvarpeskud. Tal om, hvor muldvarpen bor - at

den bor nede i jorden, hvor den laver lange gange. Vis børnene et billede af et muldvarpeskud – har de set sådan et før? Tal om, at al den jord er noget, muldvarpen har gravet op. Sig, at jord også kan hedde muld, og at det er derfor, den hedder en muldvarp. Muldvarpen kaster altså mulden op over jorden. Så kommer der en lille bunke muld oven på jorden. Det hedder et muldvarpeskud. Vis med dine arme, hvordan muldvarpen gør, når den graver jord. Lad børnene være med til at vise det.

Tal om, at muldvarpen spiser regnorme. Har nogen set en regnorm?

Tal om muldvarpen i bogen – at den har briller på. Kender børnene nogen, der har briller? Hvorfor har man briller på? Har rigtige muldvarpe briller på? Er der noget at se nede i jorden – eller er der helt mørkt? Så muldvarpen behøver ikke at kunne se. En muldvarp er blind.

2. PØLSE

Vis billedet, hvor muldvarpen stikker hovedet op. Men hov, hvad får den i hovedet? Ja, en pølse. Kender I en pølse? Ja, man kan spise en pølse. Hvilke farver har de pølser, vi spiser (rød, brun)? Men se, muldvarpen er ikke glad for pølsen. Det

er ikke en pølse, man kan spise. Hvad mon det er for en pølse? Børnene gætter, og I taler om, at det er en lort.

3. LORT

Vis et billede, hvor lorten (der ligner en pølse) er på vej ned. Er den stor eller lille? Hvilken farve er lorten? Hvad ligner den? Ja, den ligner en pølse. Hvor lander lorten? Ja, puha, lorten lander lige oven på muldvarpens hoved. Prøv at se, når duen laver sin lort. Ligner duens lort en pølse? Hvilken farve har duens lort? Prøv at se, når hesten laver sin lort. Hvilken farve har hestens lort? Ligner hestens lort en pølse? Ved I, hvad hestens lort hedder? Tal om, at det er et sjovt navn for en lort. Så duens lort er hvid, og hestens lort er brun. Hvilken farve har din lort? Ligner din lort en pølse? Hvad siger du, når du skal lave lort? Laver du så pølser? Skider du? Eller hvad siger du? Hvordan lugter en lort? Ja, den lugter ikke godt. Så vi må holde os for næsen! Hold dig for næsen og bed børnene holde sig for næsen. Spørg, om de kan lugte noget.

Fokusord til Læs og snak

4. FLYVE

Vis billedet af fuglen oppe i luften. Det er en due. Kan duen

gå oppe i luften? Nej, den kan flyve. Hvad bruger den til at flyve med? Hvordan gør duen med sine vinger? Lav flybevegelser med armene. Hvad kan også flyve (flyvemaskiner, mælkebøttefrø osv.)?

5. LANDE

Vis billedet, hvor duen laver en klat. Hvad laver duen? Ja, den laver en klat. Hvor falder klaten ned? Ja, den lander lige ved siden af muldvarpen. Fugle kan også lande. De kan flyve op i luften og lande nede på jorden igen. Leg en leg med børnene, hvor de er fugle, der flyver rundt. De skal lave flybevegelser med armene, og når du siger til, skal de lande igen. Brug ordet lande mange gange i legen.

6. SPRINGE

Vis billedet, hvor haren laver lort. Hvordan ser harens lort ud. Rammer den muldvarpen? Nej, muldvarpen springer væk. Hvem kan vise, hvordan man springer? Bed børnene springe. Prøv at se på haren. Den har store bagben. Så ved I, hvad den er god til? Ja, den er god til at springe. Bed evt. børnene om at springe som en hare.

7. TRILLE

Vis billedet, hvor geden laver lort. Det er små knolde. De tril-

ler ned i græsset. Her kan du tage bolden og kassen frem. Hvem tror, at bolden kan trille? Hvem tror, at kassen kan trille. Prøv at trille med begge to. Lad også børnene prøve. Tal bag efter om, at bolden kan trille, fordi den er rund. Kassen er firkantet og kan derfor ikke trille. Tal om andre ting på stuen, som er runde eller firkantede. Det skal være ting, børnene kan se, eller noget, du har taget med. Lad børnene bruge deres hænder til at føle formerne rund og firkantet.

8. PLASKE

Vis billedet, hvor koen laver lort. Puha, en ordentlig masse lort plasker ned lige ved siden af muldvarpen. Hvad hedder koens lort? Ja, en kokasse. Ligner det en kasse? Er kokassen blød eller hård. Tal om, hvordan det lyder, når noget plasker ned. Prøv at lave plaskelyde med munden. Gå evt. ud i badeværelset og lad børnene lave en plaskelyd i håndvasken.

Fokusord til Læs og leg

9. FRÆK

Tror I, muldvarpen er glad for at få lort på sit hoved? Nej, den er sur. Hvad siger muldvarpen (hvor frækt)? Ja, det er frækt at lave lort på andres hoveder.

Det må man ikke. Tal med børnene om at gøre ting, man ikke må – enten derhjemme eller i børnehaven.

10. SKIDERIK

Vis billedet af hunden, som sover. Hvad laver hunden? Hvor sover hunden? Hvad har hunden lavet (lort på muldvarpens hoved)? Ja, så den er fræk! Den skider på muldvarpen! Den er en værre skiderik! Er det godt eller dårligt at være en skiderik?

Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord

Det er oplagt at inddrage ord, som din børnegruppe bliver optaget af undervejs og så arbejde med dem som ekstra fokusord til bogen. Under afsnittet Literacy-fremmende aktiviteter her i bogfolderen kan du hente inspiration til selv at lave aktiviteter med de ekstra fokusord, så børnene får så megen viden om ordene som muligt – selvfølgelig afhængig af deres sproglige udvikling.

Hvis din børnegruppe har brug for, at du skifter et eller flere af de 10 fokusord i bogfolderen ud med andre, skal du være meget opmærksom på, om det eller de nye fokusord fører børnenes sproglige udvikling videre.

Det anbefales, at du vælger nye fokusord ud fra disse kriterier:

- Børnenes sproglige udvikling
Hent inspiration i Oversigt over sproglig udvikling på [kommunens hjemmeside](#).
- Anvendelighed
De valgte fokusord skal være brugbare for børnene. Børnene skal kunne bruge dem i deres livsverden, dvs. i naturlige samtaler.
- Tilegnelsesform
De yngste børn har i højere grad brug for at bruge deres sanser til at forstå ordenes betydning. De ældste børn kan derimod have gavn af fokusord, hvor de skal bruge deres eget sprog til at forstå og forklare deres betydning.

I Sproggavens håndbog i udvidet dialogisk læsning kan du få mere viden om kriterierne i afsnittet "Valg af fokusord".

I Håndbogen kan du også få idéer til aktiviteter med dine nye fokusord i afsnittet "Hvad har børnene brug for at vide om et fokusord?", så de fører børnenes sproglige udvikling videre.

Støt børnenes udtale og forståelse

Børn mellem 2 og 3 år har nemmest ved at udtale ord, som ikke indeholder to forskellige medlyde lige efter hinanden. Derfor kan du ikke forvente, at alle børnene kan udtale ord som fx *"fræk"*, *"springe"*, *"plask"*, *"flyve"*, *"skiderik"* osv. Der kan også være mange andre lyde i ord, som børnene stadig ikke kan udtale. De vil måske erstatte de svære lyde med andre eller udelade dem helt. Det er helt normalt. Det er til gengæld meget vigtigt, at børnene hører dig sige ordene meget tydeligt – du kan med fordel overdrive den korrekte udtale. Sig ordene mange gange og brug dem også i andre daglige sammenhænge i institutionen.

Det er en god idé at lave jeres egne visuelle illustrationer til fokusordene. Det kan I gøre, imens I arbejder med fokusordene. Med en iPad eller et digitalkamera kan I tage billeder eller lave små filmklip, som viser fokusordene. I kan lægge dem på en digital platform og på den måde få forældrene med til at bruge dem derhjemme.

Gruppering af fokusord

Du styrker børnenes tilegnelse af fokusordene, når du arbejder med 3 eller 4 fokusord ad gangen. Det

er derfor en fordel at arbejde med fokusordene i grupper, som på en eller anden måde kan passe sammen.

Du kan sagtens starte med at introducere de første fokusord inden din første oplæsning af bogen, hvis du vurderer, at din børnegruppe har brug for det.

For eksempel kan du lave en aktivitet, som naturligt inddrager ordene fra første gruppe: *"muldvarp"*, *"lort"* og *"pølse"*. Du kan her bruge Dyreleg fra Sprog i aktiviteter med krop og bevægelse.

Når børnene har hørt historien første gang, kan du arbejde videre med ordene i første gruppe i det omfang, der er behov for det.

I Sproggavens håndbog i udvidet dialogisk læsning kan du læse om baggrunden for gruppering af fokusordene.

Den sprogdvklende dialog

Spørgsmål er gode til at indlede en dialog med børnene.

Grundlæggende findes der to typer spørgsmål: lukkede og åbne. Lukkede spørgsmål kalder ofte på et enkelt svar, mens åbne spørgsmål giver bedre mulighed for en naturlig dialog.

Nedenfor finder du eksempler på forskellige former for spørgsmål, som du kan bruge. Er de for svære eller lette, kan du tilpasse dem til din børnegruppe. Du kan også selv udvikle spørgsmål.

I *Sproggaven - Håndbog i udvidet dialogisk læsning* kan du læse mere om, hvordan du åbner for en god dialog med børnene og styrker deres sprog i dialogen.

Du kan forvente, at børn med et alderssvarende sprog op mod 3-års alderen kan sætte 3-4 ord sammen til korte sætninger. De kan også bruge en del almindelige udsagnsord rigtigt i datid, fx "*legede*", og begynde at bruge ord i flertal, fx "*fluer*", og ord i ejefald, fx "*duens lort*". Udvid barnets sætninger, så der kommer lidt flere ord med. Hvis barnet fx siger "*Due lort*", kan du fx sige "*Ja, duen laver lort*".

Lukkede spørgsmål

Kig på billederne sammen og snak om dem:

- Hvis lort er det? (det giver børnene en god mulighed for at bruge s-efjald, fx *"duens"*, *"hestens"* osv.)
- Hvem stikker hovedet op?
- Hvad har muldvarpen på hovedet?
- Hvad kommer ned fra himlen?
- Hvor lander lorten?
- Hvad vil muldvarpen?
- Hvor går muldvarpen hen?
- Hvem har lavet lort på muldvarpens hoved?
- Hvor er hunden?
- Hvad gør muldvarpen ved hunden?
- Hvad gør muldvarpen bagefter?
- Er muldvarpen sur eller glad?
- Kan muldvarpe se?
- Kan muldvarpe have briller på?

Åbne og halvåbne spørgsmål

- Hvorfor har muldvarpen briller på?
- Hvor bor muldvarpen?
- Bor der andre dyr nede i jorden?

Vis børnene nogle af billederne i bogen og bed børnene om at fortælle, hvad der sker på billedet, og hvad de i øvrigt bliver optaget af at fortælle.

Du kan også stille spørgsmål om dyrene – hvor de bor, hvad de spiser, hvordan de kan bevæge sig, og hvad de laver, når muldvarpen kommer hen til dem.

Literacy-fremmende aktiviteter

Nedenfor finder du forslag til en lang række literacy-fremmende aktiviteter, som du kan igangsætte. Disse er sorteret under overskrifter, der beskriver, hvilke literacy-kompetencer der især styrkes. Selv om flere af legene og aktiviteterne styrker flere literacy-kompetencer, står de kun nævnt under én overskrift.

De fleste af legene tager udgangspunkt i børnebogens handling eller i de 10 fokusord.

I legene til at styrke børnenes opmærksomhed på sprog er fokusordene og ord fra bogen ikke altid tilstrækkelige at bruge. Her kan I med fordel anvende ord fra materialer, som I sikkert har i dagtilbuddet i forvejen (eksempelvis fra et billedlotteri). Desuden giver legene med flere og andre ord end fokusordene børnene mulighed for at lære/anvende endnu flere ord.

Vælg og tilpas en aktivitet under hver overskrift

Vælg en eller flere aktiviteter under hver overskrift. Rækkefølgen er underordnet.

Tilpas gerne aktiviteterne, så de passer til din børnegruppe. Du kan også udvikle og designe nye lege og aktiviteter for at styrke de literacy-kompetencer, som er nævnt i overskrifterne.

Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd

HVEM HAR LAVET LORT-LEG

Find noget, I kan bruge som lort, fx en plastiklort eller noget lignende. Et af børnene er muldvarp og skal have bind for øjnene og ligge på gulvet. De andre børn sidder i en ring omkring dette barn. Et af børnene i ringen lægger nu plastiklorten på det liggende barn, fx på ryggen, på benene, på hovedet osv. og går så tilbage til sin plads. Børnene i ringen siger i kor *"Hvem har lavet lort på din ryg/dit hoved/din numse/dine ben osv.?"* Muldvarpen tager bindet for øjnene og skal gætte ved at sige fx *"Sine har lavet lort på min ryg"*. Hvis muldvarpen gætter rigtigt, er det Sines tur til at være muldvarp osv. Det er vigtigt, at børnene bruger benævnelser på kropsdele, og at de anvender udtrykket *"Hvem har*

lavet lort på..." Legen styrker både børnenes ordforråd og sproglige kompleksitet.

ORDLEG

Bogquiz med bl.a. bogens fokusord. Fokusordene står i parentes. Sørg for, at børnene også hører, om der skal en eller et foran de fokusord, som er navneord. Afhængig af din børnegruppe kan du have færre eller flere spørgsmål. Vælg de spørgsmål, som passer til din børnegruppe.

- Hvem laver muldvarpeskud? (en muldvarp)
- Hvad er en lort? (en pølse, en kokasse, en hestepære osv.)
- Hvad er man, hvis man driller? (fræk)
- Hvad kan en fugl? (flyve)
- Hvad kan en hare? (springe)
- Hvad kan man trille med?
- Hvad er slagterhunden? (en skiderik)
- Hvem laver hestepærer?
- Hvem laver kokasser?
- Hvilket dyr spiser græs?
- Hvilket dyr er en fugl: en ged, en due, en makrel? (til dette og de næste to spørgsmål kan du vise børnene billeder af de tre dyr)
- Hvilket dyr er en fisk: en makrel, en muldvarp, en gris?
- Hvilket dyr kan springe: en due, en mus, en hare?

Aktiviteter, der styrker lydlig opmærksomhed

Alle legene styrker børnenes lydlig opmærksomhed på flere niveauer: Hverdagslyde og dyrelyde.

GÆT EN LYD

Muldvarpen har svært ved at se, men den er meget god til at høre og genkende lyde. Nu skal vi lege en leg med lyde.

Find ting frem, hvis lyd børnene kender, fx et bundt nøgler, der kan rasle, en kuglepen, der kan sige klik eller en klokke. Først viser du børnene tingene, og de skal høre deres lyd. Derefter skal de gætte, hvilken lyd du laver. Men de må ikke se dig lave den, så du kan gemme dine hænder og tingene i en kasse. Børnene kan evt. skiftes til at lave en lyd. Man kan variere legen, så den også øger børnenes taktile sans. Den går nu ud på, at et barn står med kassen med ting, der kan sige en lyd. Barnet må ikke kunne se tingene, kun røre dem. De andre børn skal sige, hvad for en lyd de vil høre, fx klik fra kuglepen. Barnet ved kassen skal så føle sig frem til kuglepennen og lave klikket.

Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd

Aktiviteterne styrker børnenes opmærksomhed på det lydlig udtryk i ord og sætninger.

MULDVARPESANGEN (af Ditte Petersen)

REMSE

En to ti
giraffen slog en ski'
vælted' ned af bakken
og fik en lort i nakken.

(Find selv på fagter til og/eller bevægelser, der understøtter rytmen)

Aktiviteter med krop og bevægelse

DYRELEG

Hvilke dyr hørte vi om i bogen?

Medbring billeder af følgende dyr: muldvarp, due, hare, ko, gris, flue og hund. Tal om, hvordan dyrene bevæger sig, og hvad de kan sige. Legen går ud på, at du trækker et billede, fx due. Så skal børnene være duer, indtil du siger stop og trækker et nyt dyrekort. Sådan fortsætter legen.

AKTIVITETSbane

Lav en bane inde eller ude. Læg forskellige ting på banen. Der skal være samme antal af hver ting, som der er deltagende børn: hulapring, en bold, en balje med vand, en kasse, en stol m.m. Aktiviteten går ud på, at børnene skal bevæge sig fra den ene ende af banen til den anden, imens du fortæller hvordan. Fx kan du sige

“Flyv hen til hulahopringen, land i hulahopringen, hop ud af hulahopringen, flyv hen til bolden, tril med bolden, kravl hen til baljen, plask med din hånd i vandet, løb hen til kassen, spring over kassen, gå på tæer hen til stolen, sæt dig på stolen” osv. Aktiviteten styrker også børnenes forståelse af anvendte udsagnsord, fx flyv, hop, og forholdsord, fx med, ud af.

MULDVARPEBANE

Nu skal vi lege, at vi er muldvarpe. Hvordan bevæger muldvarpe sig? Sæt ord på bevægelserne.

Lav en muldvarpebane sammen med børnene indenfor eller udenfor. Der skal være mulighed for, at børnene skal igennem tunneller, op og ned igennem huller, kravle, trille, mave sig frem osv. Hvis det er vinter, kan børnene lave små muldvarpeskud med sne, som de skal igennem. Prøv at få børnene til at fortælle, hvordan muldvarpen kommer igennem banen. Dette vil styrke deres ordforråd og sætningsopbygning.

Aktiviteter med digitale medier

DYRELYDE

Download en app, som indeholder billeder af dyr og de lyde, dyrene siger.

Muldvarpen er rigtig god til at genkende lyde fra andre dyr. Vis dyrene fra appen, tal om, hvad dyrene hedder, og hvad de siger. Lad børnene sige dyrenavnene og efterligne dyrenes lyde.

Spil så en dyrelyd, og børnene skal gætte, hvilket dyr der siger den lyd.

FILM OM MULDVARPE

Find og se sammen med børnene film på YouTube om muldvarpe.

Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer

Muldvarpen er helt alene og bor også alene. Den må selv grave sine gange. Tror I ikke, den gerne vil have nogen til at hjælpe sig?

Find billeder på iPad'en/i bøger osv. af nogen, som hjælper hinanden. Lad børnene sige enkelte ord og korte sætninger til hvert billede. Støt dem i fokusere på det på billedet, som viser, at man hjælper hinanden. Det er fint, hvis børnene kan sige korte sætninger til hvert billede: fra 3 ord (ved 2 år) til 8 ord (ved 3 år).

Kreative aktiviteter og udtryksformer

Kreative aktiviteter, såsom at tegne, male, spille spil, lege, spille teater samt tage på ture ud af huset, kan bruges til at understøtte børnenes forståelse og tilegnelse af fokusordene og literacy-kompetencer.

GA PÅ OPDAGELSE

Nu skal vi se, hvilke dyr vi kan finde.

Gå på opdagelse udenfor og tag gerne iPad'en med til at tage billeder af, hvad I finder. I kan opdage muldvarpeskud, lave et lille muldvarpeskud, finde dyr, der lever i jorden, finde forskellige lorte. Tag gerne et forstørrelsesglas med og se på dyr og lorte igennem forstørrelsesglasset. Lav en collage med billederne – eller udstil dem på anden måde, evt. elektronisk, og lav sammen med børnene en lille tekst til hvert billede. Lad forældrene få adgang til billeder og tekst, så børn og forældre kan tale sammen om børnenes opdagelser.

TEGNE, MALE ELLER SKABE

Kan I huske, at dyrene laver forskellige lorte. Nu skal vi lave lorte.

Børnene kan tegne, male eller skabe lorte i modellervoks. Tal sammen om, hvem der kan lave lortene, og hvad de hedder. Bed

børnene om at skrive deres navn på deres papir, hvis de tegner eller maler. Skriv også med din voksenalder skrift nedenunder. Lav evt. udstilling i børnehøjde med børnenes værker – så kan forældrene også se dem.

Samarbejde med forældrene

Forældrene er børnenes primære sproggivere, og hvis *Muldvarpen der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved* ikke kun læses i dagtilbuddet, men også derhjemme, styrker det barnets sprogudvikling yderligere. Forældrene er derfor vigtige samarbejdspartnere i Sproggaven, ligesom de er det i dagtilbuddets øvrige sprogarbejde.

Det er dagtilbuddets opgave at opfordre forældrene til at læse sammen med deres børn. Det er også i dagtilbuddet, at forældrene

kan orientere sig om, hvor vigtig dialogisk læsning er for barnets sprogudvikling.

Derfor gælder det om at give forældrene let og synlig adgang til viden og inspiration. Det kan for eksempel gøres ved at

- præsentere *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved* og vise oplæsningsmetoden til forældrene på et forældremøde
- placere bogen på et sted, hvor forældrene opholder sig, når de

- skal hente deres barn
- informere om bogen og metoden på en digital platform.

Sproggaven har udviklet flere materialer til forældrene. Blandt andet en Guide til Sproggavens dialogiske læsning og en folder med læsevejledning og fokusord til hver bog i Sproggaven. Det fulde materiale kan ses sidst i bogfolderen.

Bogkuffert

Hvis forældrene også læser bogen derhjemme med deres børn og taler om de samme fokusord, forstærker det børnenes muligheder for at tilegne sig ordene. Herved udvikler børnene deres sproglige kompetencer i højere grad end ellers.

Flersprogede forældre kan tale på deres modersmål med deres barn om billederne i bogen og om fokusordene. Når barnet først kender et fokusord på sit eget modersmål, kan barnet bedre tilegne sig det pågældende fokusord på dansk.

Det er derfor en god idé, at dagtilbuddet laver udlån af bøgerne – for eksempel i form af bogkufferter.

Bogkufferten kan rumme en eller flere af disse ting:

- Guide til udvidet dialogisk læsning

- Et eksemplar af *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved*
- Folder med læsevejledning og fokusord til *Muldvarpen, der ville vide, hvem der havde lavet lort på dens hoved*
- Billeder, forslag til lege og eventuelle genstande, der understøtter børnenes tilegnelse af fokusordene.

Lad forældrene følge med i arbejde

For at forældrene kan følge med i jeres arbejde med bogen, kan I for eksempel lave en inspirerende udstilling om bogen, hvor forældrene kan få indblik i de aktiviteter, I laver. Lav udstillingen i øjenhøjde, så børnene kan fortælle om den til deres forældre.

Det kan også være en god idé at lægge billeder og små filmklip af arbejdet med bogen på en digital platform, så forældrene kan følge med i jeres arbejde og lave nogle af de samme aktiviteter derhjemme. Vær opmærksom på, om alle børn må filmes. I kan også invitere forældrene med i dagtilbuddet, så de kan overvære, hvordan I arbejder med bogen.

Det er en god idé at synliggøre fokusordene for forældrene – både på jeres digitale platform og i dagtilbuddet, hvor I kan hænge en plakat op med dem på et sted, hvor både børn og forældre kan se dem, for eksempel i garderoben. Ledsag så vidt muligt hvert fokusord med et illustrerende billede. I kan opfordre forældrene til at bruge fokusordene sammen med deres børn.

Fokusordene bør stå på både dansk og på børnenes modersmål, så derfor kan I bede forældre med et andet modersmål end dansk om at skrive ordene på deres modersmål. Ved at anerkende og inddrage forældrenes modersmål som en ressource i sprogarbejdet kan børnene blive opmærksomme på forskellige sprog og skriftsystemer. En opmærksomhed, der i høj grad kommer børnene til gode, når de skal i gang med at lære at læse i skolen.

Sproggavens materialer

Sproggaven består ikke kun af denne bogfolder.

Fredensborg Kommune har, i samarbejde med pædagoger, ledere og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning, udviklet et omfattende materiale, som kan anvendes i arbejdet med Sproggaven.

- Sproggavens skema over børns sproglige udvikling.
- Sproggavens skema over børns motoriske udvikling.
- Tre film, der skildrer den udvidede dialogiske læsnings 3 faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg.
- En film om sprog og literacy i hverdagens rutiner
- Sproggavens Håndbog i udvidet dialogisk læsning
- 13 bogfoldere med læsevejledning og fokusord til hver bog i Sproggaven
- Sproggavens materiale til forældre

Alle materialer kan hentes ved at scanne QR koden eller hentes på Fredensborg Kommunes hjemmeside: www.fredensborg.dk/borger/boern-og-unge/vi-har-fokus-paa/sproggaven